

การวิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ
และฝ่ายสุขภาพิบาลและป้องกันโรคของโรงพยาบาลชุมชน

บทคัดย่อ

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษที่ต้องการปฏิรูประบบงานบริการสาธารณสุขให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพดีของประชาชนไทย กระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องวิเคราะห์ระบบบริการสาธารณสุข เพื่อให้ทราบสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปริมาณงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและฝ่ายสุขภาพิบาลและป้องกันโรคระดับหัวหน้างาน นักวิชาการและระดับปฏิบัติการ เกี่ยวกับกรอบอัตรา กำลัง บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่ง ภาระงาน ขั้นตอนในการทำงาน การสิ้นไหลของงาน ความยากง่าย และเวลาที่ใช้ในการทำงานทุกภารกิจ รวมถึงความรู้ความสามารถที่ใช้ ความสำคัญ ความถี่ของการปฏิบัติ ตลอดจนผลลัพธ์ของงาน และข้อผิดพลาดจากการทำงาน ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาเป็นกรอบพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาความเป็นไปได้ของการถ่ายโอนภารกิจ ไปสู่องค์การบริหารในพื้นที่ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยสำรวจเชิงพรรณนาและงานวิจัยเชิงคุณลักษณะ ตัวอย่าง ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชนขนาดต่าง ๆ นับตั้งแต่ระดับ 10 เตียง 30 เตียง 60 เตียง และ 90 เตียง จำนวน 80 โรงพยาบาล ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2543 หน่วยศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลทั้งหมดที่เป็นตัวอย่าง จำนวน 80 คน หัวหน้าฝ่ายและนักวิชาการทั้งฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและฝ่ายสุขภาพิบาลและป้องกันโรค จำนวน 242 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ทั้งฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและฝ่ายสุขภาพิบาลและป้องกันโรค จำนวน 591 คน รวมถึงผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงสาธารณสุขซึ่งมีหน้าที่บริหารควบคุมกำกับงานทั้งสองฝ่าย การสุ่มตัวอย่างใช้วิธี Stratified Cluster Random Sampling เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตอบด้วยตนเองเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทบาทที่รับผิดชอบและภาระงาน เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ Focus Group, In-depth Interview และการบันทึกประจำวันในรอบ 1 เดือน การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้วิธีศึกษาจากเอกสารหลักฐานด้านกฎ ระเบียบ นโยบาย แผนงาน/โครงการ การสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงสาธารณสุข จัดประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อสร้างเครื่องมือและแนวทางเก็บข้อมูลทั้งหมดก่อนส่งแบบสอบถามไปให้ตัวอย่างที่ศึกษา

สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการจัดประชุม จัดกระบวนการกลุ่มในลักษณะต่าง ๆ การสัมภาษณ์ สัมผัส การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ F-test ส่วนเชิงคุณภาพใช้วิธี Inductive Content Analysis การวิจัยระยะที่ 2 เกี่ยวกับความพร้อมในการถ่ายโอน ใช้กระบวนการกลุ่มและ

สัมพันธภาพจะลึกจากเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการ อ.บ.ค. ที่อำเภอกำแพงแสนและอำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม ใน พ.ศ. 2543

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายเห็นว่ากรอบอัตรากำลังของผู้ปฏิบัติงานยังไม่เหมาะสม มีผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของงานถึงร้อยละ 98.7 ผู้บังคับบัญชาระดับสูงเห็นว่า น่าจะเพิ่มศักยภาพของผู้ปฏิบัติมากกว่าเพิ่มกรอบอัตรากำลัง โดยทั่วไปลักษณะงานที่ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติมีความสำคัญและการนำไปใช้ประโยชน์ระดับสูงตามการรับรู้ของผู้อำนวยการ โรงพยาบาลและหัวหน้าฝ่าย นักวิชาการของทั้งสองฝ่ายเห็นว่าอยู่ในระดับสูงเช่นกัน แต่ระดับความยากง่ายของงานส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลางจนถึงง่าย ความถี่บ่อยของการทำงานอยู่ระดับปานกลางค่อนข้างน้อยแต่ไม่สามารถทำได้ครอบคลุมเพราะภาระงานล้นเกิน และข้อผิดพลาดในการปฏิบัติมีไม่มากนักเกือบทุกลักษณะงาน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของลักษณะงาน เมื่อเปรียบเทียบตามขนาดของโรงพยาบาล พบว่าความจำเป็นของงานด้านบริหาร บริการ วิชาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน ยกเว้นงานอาชีวอนามัยที่เห็นว่ายากจึงปฏิบัติได้น้อย ทั้ง ๆ ที่มีความสำคัญ ขณะเดียวกัน หัวหน้าฝ่ายและนักวิชาการต่างระบุว่าใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานทางด้านความคิด สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น และผลงานอยู่ในระดับค่อนข้างสูง สำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติใช้ข้อมูลข่าวสาร การจัดทำสิ่งของและความเกี่ยวข้องกับบุคคล อยู่ระดับปานกลาง ค่อนข้างน้อย อนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงปริมาณเวลาที่ใช้ตามสัดส่วนลักษณะงานด้านบริหาร บริการ การศึกษาอบรม งานวิจัย และอื่น ๆ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาทำงานด้านบริการ รองลงมาได้แก่ งานบริหาร ขณะที่ฝ่ายสุขภาพและป้องกันโรคใช้เวลาทำงานด้านบริหารมากที่สุด สำหรับงานวิชาการและงานวิจัยเพื่อพัฒนาระบบงานยังทำได้น้อยทุกระดับทั้งสองฝ่าย อนึ่งการเตรียมพร้อม การถ่ายโอนงานด้านการดูแลสุขภาพและป้องกันโรค ไปให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นระดับตำบล พบว่ามี 4 รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมที่ทำได้เอง กิจกรรมที่ต้องการการฝึกอบรมทักษะก่อนกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน และภารกิจที่กระทรวงสาธารณสุขควรรับผิดชอบเอง

การวิจัยนี้ได้สะท้อนถึงความสำคัญของการวิเคราะห์งานอย่างเป็นระบบ นำมาซึ่งข้อเสนอแนะในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานในบางตำแหน่งให้เหมาะสมกับลักษณะงาน การจัดสรรสัดส่วนภาระงานของผู้ปฏิบัติในแต่ละตำแหน่งในด้านบริหาร บริการ การศึกษาและการวิจัย การใช้เวลาในแต่ละภารกิจให้เต็มความรู้ความสามารถ การผสมผสานลักษณะของงานทั้งสองฝ่ายร่วมกันเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนของงาน เพิ่มความครอบคลุมเนื้องาน คุณภาพและมาตรฐานของการปฏิบัติ ให้เกิดบรรดประโยชน์สูงสุดแก่สุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดีของประชาชนไทย